

Jezična obilježja poezije Grigora Viteza

Mujić, Karolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:053691>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-24**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

KAROLINA MUJIĆ

JEZIČNA OBILJEŽJA POEZIJE GRIGORA VITEZA

Završni rad

Pula, studeni 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

KAROLINA MUJIĆ

JEZIČNA OBILJEŽJA POEZIJE GRIGORA VITEZA
Završni rad

JMBAG: 024801 1020 6, izvanredni student

Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i
obrazovanje

Predmet: Hrvatski jezik

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentor: izv. prof. dr.sc. Helena Pavletić

Pula, studeni 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana *Karolina Mujić*, kandidatkinja za prvostupnicu *predškolskog odgoja* (*bacc.praesc.educ.*) ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, *Karolina Mujić* dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Jezična obilježja poezije Grigora Viteza* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. UVOD	1
2. BIOGRAFIJA GRIGORA VITEZA	2
3. DJEČJA KNJIŽEVNOST.....	6
3.1. Razvoj dječje poezije u Hrvatskoj	6
3.2. Mjesto i značenje Grigora Viteza u hrvatskoj dječjoj književnosti	7
4. MOTIVI U PJESMAMA GRIGORA VITEZA	8
5. LEKSIK U PJESMAMA GRIGORA VITEZA.....	9
6. STILSKA OBILJEŽJA	10
6.1.Osnovne skupine figura.....	10
7. JEZIČNO-STILSKA OBILJEŽJA U PJESMAMA GRIGORA VITEZA	14
8. ZAKLJUČAK	30
9. LITERATURA	31
10. SAŽETAK.....	32
SUMMARY	

1. UVOD

Čitanje djeci od najranije dobi je od velike važnosti za njihov razvoj. Čitajući djeci pobuđujemo u njima interes za slušanjem, raspoznavanjem zvukova, uočavanjem predmeta i događaja oko njih. Motivi u pjesmama prilagođeni su dobi djeteta i vremenu u kojem dijete živi te se stoga dječja poezija dijeli na tradicionalnu i suvremenu. Suvremena dječja poezija bogata je stilskim izražajnim sredstvima, autori se igraju riječima, daju humornu notu svojim pjesmama kako bi ih što više približili djeci.

Kao najistaknutiji autor moderne dječje poezije ističe se Grigor Vitez koji se početkom pedesetih godina pojavljuje na sceni hrvatskoga dječjeg pjesništva i ono tada dobiva ličnost koja će ga ne samo obogatiti svojim izuzetnim i bogatim lirskim opusom nego će otvoriti i novo poglavlje u njezinom jednostoljetnom trajanju.

Vitez je pjesnik koji je svoju vječnu inspiraciju pronalazio u prirodi i djetinjstvu i na taj način je djeci približavao književnost na njima najzanimljiviji način. Njegova poezija ističe se bogatstvom motiva prirode i djetinjstva, obilježena je igrom riječima i nosi vedar duh.

Cilj ovog završnog rada je obuhvatiti dio književnog stvaralaštva Grigora Viteza i njegov pristup stvaranju dječje pjesme.

U radu je predstavljen životopis i stvaralaštvo Grigora Viteza, jezična obilježja njegove poezije te jezično-stilska analiza odabranih pjesama u kojoj prevladavaju motivi iz prirode i djetinjstva.

2. BIOGRAFIJA GRIGORA VITEZA

Grigor Vitez rođen je 15. veljače 1911. u selu Kosovac u Slavoniji, nedaleko Okučana u kojem je proveo i dane svog djetinjstva. U selu od pedesetak kuća, osim Hrvata i Srba, živjelo je i dosta Čeha i Slovaka. U obitelji je bilo mnogo djece, no, većina njih umrli su od tuberkuloze. Ostala su četvorica sinova, među njima i Grigor. Vitezovi korijeni po majci potječu iz Bosne (prezime Milosavljević), dok očevi korijeni potječu iz Dalmacije (prezime Alavanja). Otac Teodor i majka Ana bili su zemljoposjednici. Iako prezime Vitez nema nikakve poveznice s obiteljskim porijeklom, smatra se kako je jedan od očevih predaka stekao viteški naslov te ga upotrijebio kao prezime (Hranjec, 2004).

Vitez djetinjstvo provodi u rodnom selu, osobito u polju zvanom Čungare i upravo ono će biti njegovo temeljno inspiracijsko vrelo.

1918. Grigor Vitez upisuje osnovnu školu u Okučanima koju pohađa do 1923. Tijekom osnovnoškolskog obrazovanja, Vitez je pokazivao veliki interes za crtanjem.

Godine 1923. Vitez upisuje Kraljevsku realnu gimnaziju u Novoj Gradiški. To je bio izuzetno težak period za njega jer je svako jutro, zajedno s još jednim susjedom putovao vlakom. Njih dvojica su bili prvi dječaci koji su iz Kosovca krenuli na školovanje u gimnaziju. Osim svakodnevnog putovanja, školovanje je za Viteza bilo puno odricanja jer ukućani su smatrali kako zbog njegovog školovanja trpi posao na imanju. Majka je bila jedina koja ga je razumjela i štitila. Putujući tako svakodnevno vlakom u školu, Vitez je volio sjediti uz vagoni prozor i promatrati krajolik (polja, livade, šumarke i njihove boje) kako bi ih mogao naslikati jer njegova ljubav prema slikarstvu i dalje je postojala (Hranjec, 2004).

1927. godine Vitez upisuje Učiteljsku školu u Pakracu i tada se uz ljubav prema slikarstvu, u trećem i četvrtom razredu pojavljuje i interes za književnost, kako pisanu, tako i usmenu i to na poticaj profesora Vjekoslava Radmilovića, koji je stanovao u Novskoj i zajedno s njima bio „vlakaš“, a u školi je vodio knjižnicu (Hranjec, 2004). Hranjec (2004) navodi kako je u Učiteljskoj školi koju je Vitez pohađao sve bilo drukčije. Naime, u školi je postojala knjižnica u kojoj je čitanje i pisanje pjesama ili proznih stihova bilo uobičajeno pa je tako u godišnjaku „Budućnost“ 1930. objavljena i prva Vitezova pjesma naziva „Vedar dan“.

Pjesma je objavljena kada je Vitez pohađao treći razred, a poslao ju je časopisu „Život i rad“ u Beogradu. Nakon objavljivanja pjesme, Vitez se je okušao i u pisanju proze.

Hranjec (2004) navodi kako je Vitezovo pjesništvo izazivalo čuđenje i njega samoga kao autora. Nakon što je prvi puta napisao stihove, i sam se je začudio s kolikom lakoćom mu to polazi za rukom i kako lako pronalazi inspiraciju za pisanje. Možda upravo zbog toga što je bio i likovno nadaren i u svojim slikama izražava okolinu i prostor koji ga okružuje, Vitez postiže majstorsku vještinu u pisanju stihova namijenjenih djeci.

Njegova šuma djetinjstva, šuma Čungar, i dalje je bila neiscrpno vrelo njegovih istraživanja i lutanja (Hranjec, 2004). Vitez je tijekom srednjoškolskog obrazovanja počeo izgrađivati svoj pogled na svijet i čitajući mnogobrojne autore (Maksim Gorki, Miroslav Krleža) odlučio je sudjelovati u ilegalnom radu skupine mladih pisaca zbog čega je i 1932., odmah po završetku školovanja završio u zatvoru nakon izdaje jednog od učenika škole. 1933. pušten je iz zatvora te odlazi na odsluženje vojnog roka. U narednim godinama, Vitez djeluje u prosvjeti, bilo na mjestu učitelja ili djelatnika u školstvu te je tako radio i kao urednik izdavačke kuće „Mladost“. Također, osnivač je i urednik biblioteke „Vjeverica“, koja je bila namijenjena djeci. Vitez je bio član mnogobrojnih institucija kao što su Pedagoško-književni zbor, Savjet Matice hrvatske i dr. Urednik je dječjeg časopisa „Pionir“ te jedan od osnivača i član uredništva časopisa „Radost“. Bio je i prevoditelj s ruskoga, francuskoga i slovenskoga jezika – preveo je osam zbirki pjesama (Hranjec, 2004).

Pronalazeći inspiraciju u svom djetinjstvu i čuvenoj šumi Čungar, Vitez i dalje nastavlja svoju poeziju u istom smjeru, htijući djeci i mladima približiti knjigu i književnost te je stoga o svom radu i književnom stvaralaštvu napisao:

„Najveći utjecaj na moje pisanje stihova za djecu, ima u prvom redu, moje djetinjstvo, priroda i doživljene slike mog zavičaja, a onda moj rad s djecom u razredu, moja kćerkica Olgica, narodne priče, pjesme i zagonetke te putovi i uspjesi značajnijih pjesnika koji su pisali za djecu. Ja točno znam iznad kojih njiva moja ševa vije svoju jutarnju pjesmu, u kojoj je livadi šumio moj 'hrast', gdje je stajala 'jabuka kraj puta',

koje više nema, koju su livadu kosili kosci kad je izletjela prepelica koja se našla i u naslovu jedne moje zbirke. U mojim pjesmama za djecu ima mnogo slika prirode i životinja i mnogo dječjih nestašluka. A svaka zamisao i slika započinjala je uvijek negdje u Čungaru, ili na livadama, ili u voćnjacima i vinogradima moga kraja“ (Hranjec, 2004:152).

1960. godine Vitez je obolio od bolesti kralježnice koja mu je uvelike otežavala kretanje, do te mjere da je ostao nepokretan. Iako je trpio strašne bolove i nije mogao odlaziti na svoje radno mjesto, nije odustajao od svoje ljubavi prema pisanju i radu te je stoga u svom domu i dalje nastavio pisati stihove za djecu. Svi su se čudili odakle mu snaga i energija da i dalje uz bolove ima volje i inspiracije za pisanje. Vitez je to objašnjavao svojom ljubavi prema zavičaju svoga djetinjstva i uspomenama koje odonuda nosi i koje su mu vječna inspiracija. Iako se je dobro nosio s bolesti, najteže mu je palo što se više ne može sastajati s djecom kao publikom te su stoga djeca njemu pisala pisma i dolazila u posjete i to mu je pričinjavalo veliku radost.

Opus Grigora Viteza je uistinu širok i osim dječje poezije, drugi dio njegovog stvaralaštva odnosi se na prozno i dramsko stvaralaštvo pa tako vrijedi istaknuti njegovu knjigu priča *Bajka o glinenoj ptici i druge bajke i priče* (1964) i dječji igrokaz *Plava boja snijega* (1964) (Skok, 2007). Grigor Vitez sudjelovao je i u pokretanju brojnih dječjih časopisa – „Pionira“, „Radosti“ i „Zmaja“. „Zbornik recitacija“ (1966) autorsko je djelo Grigora Viteza zasnovano na izboru socijalne, revolucionarne, rodoljubne, satirične i humorističke poezije naših autora (Skok, 2007).

Grigor Vitez objavio je ukupno osam zbirki dječje poezije, a to su: *Prepeliica* (1957), *Sto vukova* (1957), *Kad bi drveće hodalo* (1959), *Jednog jutra u gaju* (1961), *Iza brda plava* (1961), *Hvatajte lopova* (1964), *Gdje priče rastu* (1965) i *Igra se nastavlja* (1967).

Ostala značajnija Vitezova djela su: *San boraca u zoru* (1948), *Pjesme* (1955), *Naoružane ruže* (1955), *Kao lišće* (1960) i druge (Skok, 2007).

Grigor Vitez za svoj stvaralački rad dobio je i mnogobrojne nagrade. Također, postoji i nagrada koja se dodjeljuje za najbolju dječju knjigu u Hrvatskoj. Nagrada se dodjeljuje od 1965. godine, a nosi naziv „Nagrada Grigor Vitez“.

Grigor Vitez umro je 1966. u dobi od 55 godina u bolnici Rebro, a pokopan je na seoskom groblju u svome rodnom Kosovcu ostavivši iza sebe neizbrisiv trag u hrvatskoj književnosti.

3. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Dječja književnost je posebna vrsta književnosti koja isključivo svojom tematikom i formom obuhvaća djela namijenjena djeci. U dječjoj književnosti radnje i likovi su prilagođeni dobi djece i njihovim kognitivnim sposobnostima te interesima i potrebama djece. Djela su bogata vizualnim i auditivnim slikama, stilskim izražajnim sredstvima, prisutna je igra riječi te humorna nota. Dječja književnost dijeli se u dva smjera, onaj tradicionalni koji je uglavnom obuhvaćao bajke te suvremenu dječju književnost koja uglavnom sadržava likove poput oživljenih igračaka, smiješnih predmeta i pojava. Cilj dječje književnosti je potaknuti interes i ljubav djece prema čitanju, razvijanje mašte, kreativnosti i intelektualno-emocionalne inteligencije. Dječje knjige pišu se na način razumljiv djeci i prilagođen njihovoj dobi te je stoga cijela književnost namijenjena njima bogata vizualnim, auditivnim, taktilnim i mnogim drugim slikama i služi se riječima razumljivima djeci i opisuje život na način dostupan djetetu.

Prema Crnković (1990) osnovne vrste dječje književnosti jesu: dječja poezija (lirika), priča ili bajka i roman ili pripovijetka o djeci, slikovnica, a ubraja se, opravdano ili neopravdano i basna (epika) i igrokazi (drama).

3.1. Razvoj dječje poezije u Hrvatskoj

Hrvatska dječja poezija počela se intenzivnije razvijati polovicom 19. stoljeća kada je 1850. godine objavljena knjiga pjesama Ivana Filipovića „Mali tobolac“. U to vrijeme poezija se objavljivala u časopisima „Bosiljak“, „Smilje“, „Bršljan“, „Ljiljan“, „Mladi Hrvat“, „Mladi Istranin“, „Anđeo čuvar“ i mnogim drugima. Uz začetnika dječje poezije, Filipovića, Dragutin Tadijanović svojim ciklusom pjesama „Dani djetinjstva“ koji je ispunjen nostalgičnim prisjećanjem na djetinjstvo je također dao svoj doprinos razvoju dječje pjesme, ali ne u onolikoj mjeri kao što je to postigao Vitez (Crnković, 1990).

U prvoj polovici 20. stoljeća poeziju su uglavnom pisali učitelji i uvijek je imala jednak broj slogova, jednolične motive, metriku i ritam te je bila konzervativna. Upravo zbog toga postojale su nedoumice možemo li te pjesme smatrati pedagogijom ili poezijom s obzirom na to da su uglavnom sadržavale pedagoške elemente. Za razliku od tradicionalne poezije, suvremena dječja poezija bogata je motivima iz prirode, dječje svakodnevnice, u pjesmama je i

dalje prisutna rima i polurima, ali pjesnici ponekad i odstupaju od korištenja iste. Također, u suvremenoj dječjoj poeziji prisutan je i humor kako bi se poezija približila djeci, potaknula ih na maštanje i zamišljanje kako nemoguće postaje moguće. Iz svega navedenog može se zaključiti kako je upravo Grigor Vitez taj koji i po obilju motiva, tema i pristupa prednjači u hrvatskoj dječjoj poeziji (Zalar, 1993).

3.2. Mjesto i značenje Grigora Viteza u hrvatskoj dječjoj književnosti

Grigor Vitez je ličnost koja je scenu dječjeg hrvatskoga pjesništva obogatila izuzetnim bogatim i lirskim opusom i time se pridružio slavnom trolistu književnosti. Naime, Vitezov doprinos hrvatskom dječjem pjesništvu jednak je umjetničkom doprinosu Ivane Brlić-Mažuranić bajci, kao i doprinosu Mate Lovraka dječjem romanu.

Vitez je inspiraciju za svoje stihove nalazio u svijetu svoga djetinjstva (šuma Čungar), naglašavajući pritom da je priroda sama po sebi poezija te u svijetu usmene tradicije gdje je važno da narodni stvaralac igrom riječima postaje blizak djetetu (Hranjec, 2004). Odnos prirode i usmene tradicije u Vitezovim pjesmama povezuju igra, jednostavnost i izvornost. Upravo zbog sposobnosti postavljanja ta dva motiva (priroda i usmena tradicija) u skladan odnos, Viteza s razlogom možemo nazvati najpoznatijim predstavnikom hrvatskog dječjeg pjesništva.

Vitez u dječju poeziju unosi elemente prirode, nijanse njezinih boja, zvukova, ritma i pokreta kao i elemente djetinjstva. Skok (2007) navodi kako je Vitezova vizija svijeta u prvome redu vizija djetinjstva kao prostora vedrine i djetinjstva s prirodom i životom. Vitez je u potpunosti svoje stihove i govor prilagodio djeci što ga čini pjesnikom djetinjstva. Vitezova dječja poezija sazdana je na idealnoj sintezi zvuka, ritma i slike (Skok, 2007). Svaka njegova pjesma bogata je i ispunjena različitim motivima.

4. MOTIVI U PJESMAMA GRIGORA VITEZA

Pjesme Grigora Viteza bogate su motivima životinja, prirode, djetinjstva i dogodovština iz djetinjstva koji su nepresušan izvor inspiracije za stvaranje poezije. Ono što je Vitez naglašavao kod svoga pisanja bila je činjenica da pjesnikov stil mora biti dovoljno umjetnički živahan, pojmovi moraju biti razumljivi djeci jer oni vole igru, naivnost, pretjerivanje i okretanje smisla i upravo to je on postigao svojim pjesmama. Vitez je postigao da jezična igra i ljepota riječi žive u suglasju, da čine jedinstvo. Upravo tim postignućem, utemeljio je suvremeni dječji stih i bio je kao učitelj za Balogovu, Kanižajevu, Paljetkovu i Femenićevu jezičnu igru (Hranjec, 2004).

Kada analiziramo Vitezove pjesme, možemo uočiti da je lakše nabrojiti one motive i pojave o kojima nije pjevao nego o kojima jest budući da su njegove pjesme bogate raznolikim motivima kojima je on prišao na nov, do tada neuobičajen način, nailazimo na moderne, inventivne, zanimljive, nesusretane motive. Vitez govori o zečevima, lastavicama, prepelicama, krijesnicama, leptirima, zvončićima, maslačcima i tulipanima. Znajući da je dječja mašta neograničena i da kod djece nemoguće postaje moguće, on priča o apsurdima, sanjari, pjeva o djeci u školi, bolnici, domu, o dječjoj igri i mnoštvu stvari i pojava koje samo djeci mogu pasti na pamet (Zalar, 1993). Glavna obilježja Vitezova pjesničkog stvaranja su u potpunoj suprotnosti s tradicionalnom poezijom jer je on prekinuo tradiciju da pjesme imaju pedagošku komponentu i uveo je slobodnije stihove, misli koje su bliske mladim čitateljima, mnoštvo stilskih figura i igru mašte i zbilje.

Prema Hranjec (2004), motivi u Vitezovim pjesmama dijele se u pet kategorija, a to su:

1. Motivi pejzaža – Vitez je prirodu samu po sebi opisivao kao poeziju, inspirirao se njome, osluškivao je pjev ptica, promatrao boje neba, livada, prisjećao se svoga nesputanog djetinjstva i trčanja po poljima svoga rodnoga kraja i sve to prenosio je u stihove.
2. Životinjski svijet – vedre, nemirne i razigrane ptice baš poput djece su glavni motivi u Vitezovim pjesmama o životinjskom svijetu. On pjeva sa svojim ševama i prepelicama i sve je razigrano, raspjevano, prozračno i

svijetlo. *Ševina jutarnja pjesma*, *Ševa*, *Ptičja pjevanka* i *Jednog jutra u gaju* su najbolji primjer tome (Hranjec, 2004).

3. Dijete i igra – ovdje je Vitez ujedinio usmeno stvaralaštvo i motive pejzaža i djetinjstva. On naglašava kako dijete nema granica, onomatopejom je poeziju približavao djeci, naglašavajući pritom da dječja pjesma mora biti jednostavna i primjerena dječjem iskustvu. Svojim pjesmama pokazivao je kako se ne igra samo dijete već i vjetar (*Ljetni vjetar*), Mjesec (*Mjesečeva priča*), gljiva (*Pjesma lude gljive*), zrakoplov (*Avion*), i djeca (*Djeca se igraju skrivača*). Čitav svijet se igra kao i sami pjesnik koji se igra u pjesmi i s pjesmom (Hranjec, 2004).
4. Pjesme o djeci – Vitezovi stihovi uglavnom su posvećeni djeci i prilagođeni njima, a pjesme su većinom nonsensne i šaljive.
5. Humorne pjesme – sve Vitezove pjesme odišu dozom humora i vedrine. Pjesme nisu teškog karaktera već su ispunjene mnogobrojnim stilskim sredstvima poput onomatopeje, personifikacije, temelje se na igri riječi, paradoksu, novotvorenica i pretjerivanjima većinom preuzetih iz narodnog stvaralaštva.

5. LEKSIK U PJESMAMA GRIGORA VITEZA

Grigor Vitez u svojim pjesmama piše jezikom razumljivim djeci. Kroz metaforu, zvukovne figure, rimovanje i onomatopeju, on svaku svoju pjesmu čini zanimljivom i privlačnom djeci. On u svom pjesničkom opusu ima mjeru pa tako ne forsira preveliku upotrebu niti tradicionalnih niti suvremenih izraza, već podjednako koristi oboje. Njegova poezija je jasna i čista, on podsjeća da je poezija i izvan nas, dakle, u samoj prirodi koja nas okružuje (Hranjec, 2004).

Vitez voli igru riječima, voli se poigravati zvukovima i sve to radi na način razumljiv i zanimljiv djeci. Veoma dobro poznaje dječje mogućnosti i njihove interese i upravo zbog toga se čini kako on sve stihove stvara s nevjerojatnom lakoćom. Što se tiče rime u poeziji, Vitez rimuje stihove, upotrebljava parne srokovne (*aabb*), ukrštene (*abab*), obgrljene (*abba*), ali i isprekidane rime. U pjesmama susrećemo i četverac, peterac, šesterac, sedmerac, osmerac, ali i stihove različite dužine i metriku. Ponekad rimu zamjenjuje polurimama te u pojedinim pjesmama napušta srok ili ga svodi na najmanju mjeru (Zalar, 1993).

6. STILSKA OBILJEŽJA

Lirske pjesme bogate su različitim stilskim izražajnim sredstvima po kojima je svaki pjesnik prepoznatljiv i istaknut u svome djelovanju. Poezija Grigora Viteza bogata je onomatopejom, igrom riječima, nonsensom i mnogim drugim izražajnim sredstvima.

Pojam „figura“ uvriježen je u filološkoj literaturi kada se opisuju stilska sredstva upotrijebljena u književnoumjetničkom djelu ili drugoj vrsti teksta. Upravo su stilske figure te koje su temelj određenog pjesničkog izražavanja i njihovim korištenjem pjesnik svojim djelima daje nova, prenesena i šira značenja.

6.1. Osnovne skupine figura

Postoje različite stilske figure i njihova upotreba u poeziji je učestala, a u ovom dijelu rada navest ću figure koje su korištene u odabranim i analiziranim pjesmama. Dakle, prema Bagić (2012), korištene stilske figure u analiziranim pjesmama su sljedeće:

- I. *Figure dikcije* – nazivaju se još glasovnim ili zvučnim figurama jer se njihovo djelovanje zasniva na efektu glasova i zvukova u govoru. Njihovom glavnom karakteristikom smatra se ponavljanje određenih glasova, čitavih riječi ili oponašanje zvukova iz prirode. To ponavljanje služi kako bi se pojačalo ili smanjilo značenje nekih riječi unutar određenih stihova ili samo dijela stiha.

Figure dikcije koje nalazimo u analiziranim pjesmama:

- a) aliteracija – „ponavljanje suglasnika ili suglasničkih skupina u susjednim ili prostorno bliskim riječima s ciljem naglašavanja emocionalnog stanja govornika, zvukovnog harmoniziranja iskaza, stvaranja određenog dojma i diskurzivnog tonaliteta“
- b) anafora – „ponavljanje iste riječi ili skupine riječi na počecima uzastopnih stihova u pjesmi ili na počecima uzastopnih rečenica ili rečeničnih dijelova u prozi, govorništvu, konverzaciji, reklam“
- c) asonanca – „ponavljanje samoglasnika u riječi, stihu ili rečenici s ciljem naglašavanja emocionalnog stanja govornika, zvukovnog harmoniziranja iskaza, stvaranja određenog dojma i diskurzivnog tonaliteta“

- d) batologija – „višestruko uzastopno ponavljanje iste riječi ili skupine riječi“ („*Što pilići rade za šankom? Piju, piju, piju, piju!!!*“)
- e) epanalepsa – „periodično ponavljanje iste riječi, skupine riječi, stiha ili rečenice“ („*Objavi, Danice, jasni zrak objavi, čuj tihe vjetrice u ovoj Dubravi*“)
- f) epifora – „ponavljanje iste riječi ili skupine riječi na krajevima uzastopnih stihova, rečenica ili rečeničnih dijelova“ („*Nigdar ni tak bilo, da ni nekak bilo*“)
- g) epizeuksa – kada se uzastopno ponavljaju iste riječi ili skupine riječi, ali bez veznika u stihu ili rečenici („*O Bože, Bože, sjeti se*“)
- h) haplologija – „sažimanje dvaju susjednih, a istih slogova u jedan. Najčešće se ostvaruje kao slogovno skraćivanje složenica pri kojemu se na mjestu spoja izostavlja slog koji se ponavlja“
- i) onomatopeja – oponašanje zvukova iz prirode. Riječi koje glasovnim sastavom prikazuju označeno biće, pojavu ili senzaciju („*I cvrči, cvrči cvrčak na čvoru crne smrče*“)
- j) palilogija – „uzastopno ponavljanje iste riječi ili skupine riječi bez koordinacijskog veznika“ („*Trči na raskršća zlatnosti sunca trči trči krikni razlupaj*“)
- k) simploka – „uzastopno ponavljanje riječi ili skupine riječi na početku stiha ili rečenice ujedinjeno s uzastopnim ponavljanjem riječi ili skupine riječi na kraju stiha ili rečenice. Simploka spaja anaforu i epiforu“ („*Nit ja znadoh kad mi ljeto dođe, Nit ja znadoh kad mi zima dođe*“) (Bagić, 2012).

II. *Figure riječi (tropi)* – stilske figure koje nastaju promjenom osnovnog značenja riječi.

Figure riječi koje nalazimo u analiziranim pjesmama:

- a) epitet – „ukrasni pridjev, pridjev koji se dodaje imenici s ciljem naglašavanja pojedinog svojstva ili vrijednosti označenog bića,

stvari ili pojave, a da se izraz učini snažnijim, uvjerljivijim, slikovitijim“ (*britka sablja, sinje more*)

- b) metafora – „zamjenjivanje riječi drugom prema značenjskoj srodnosti ili analogiji; prijenos imena s jedne stvari na drugu i značenja s jedne riječi na drugu“ („*Svijet je pozornica*“)
- c) metonimija – „zamjenjivanje jedne riječi drugom na temelju njihove logičke bliskosti, vremenske ili prostorne povezanosti, zamjenjivanje odnosa ili radnje imenima“ („*modri*“ – nogometaši Dinama)
- d) poredba – stilska figura kojom se povezuju slični pojmovi („*Kosa crna kao ugljen*“)
- e) sinegdoha – „zamjenjivanje jedne riječi drugom na temelju značenjskog dodirivanja ili uokviravanja, tj. pojmovi se uklapaju jedan u drugi“ („*Ruke koje pomažu svetije su od usana koje mole*“) (Bagić, 2012).

III. *Figure misli* – stilske figure koje se odnose na širi smisao onoga što je rečeno
Figure misli koje nalazimo u analiziranim pjesmama:

- a) antiteza – „izražavanje suprotnosti u iskazu povezivanjem dviju riječi, sintagmi ili rečenica suprotnoga značenja“ („*velik promet, mala zarada*“)
- b) gradacija ili stupnjevanje – „stilska figura kojom se riječi postupno pojačavaju ili slabe naspram početne predodžbe“ (*lijepa, prekrasna, božanstvena*)
- c) hiperbola – „stilska figura preuveličavanja, naglašavanje ideje, emocije ili obavijesti pretjerivanjem“ („*Manji od makova zrna*“)
- d) ironija – „stilska figura u kojoj je pravo značenje riječi suprotno od onoga što se govori“ (*lijepo vrijeme* umjesto *ružno vrijeme*)
- e) litota – „umanjivanje izraza gdje se on zamjenjuje slabijim ili suprotnim izrazom“ (*prilično dobar* umjesto *genijalan*)
- f) paradoks – „izraz koji naizgled proturječi općem mišljenju“ („*Kraj je uvijek početak*“)
- g) personifikacija – „pridavanje ljudskih osobina, misli, osjećaja i ponašanja kakvu predmetu, pojavi, apstrakciji, biljci ili životinji“ („*Barbara bješe bijela boka, Barbara bješe čvrsta, široka*“)

- h) retoričko pitanje – „stilska figura u kojoj postavljeno pitanje ne zahtijeva odgovor“ („*Hoćemo li osvojiti prvenstvo? Hoćemo*“). (Bagić, 2012).

IV. *Figure* konstrukcije – nazivaju se još i sintaktičkim figurama, nastaju osobitim rasporedom riječi u rečenici te joj time daju novi smisao i značenje.

Figure konstrukcije koje nalazimo u analiziranim pjesmama:

- a) anadiploza – „ponavljanje završne riječi ili skupine riječi jednog stiha ili rečenice na početku idućeg stiha ili rečenice“ („*I videl sam v megli tristotin banov, tristotin banov, tristo galanov*“)
- b) asindeton – „nizanje dviju ili više riječi, skupina riječi ili rečenica bez veznika“ („*Dođoh, vidjeh, pobijedih!*“)
- c) elipsa – „izostavljanje dijela ili dijelova rečenice, ali ostaje razumljiv smisao“ („*Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba*“)
- d) inverzija – „obrnuti poredak riječi u stihu ili rečenici“ („*U majke jedina*“)
- e) oksimoron – „sintaktičko povezivanje značenjski suprotnih pojmova“ („*gorki šećer, živi mrtvac*“)
- f) polisindeton – „ponavljanje istog ili istovrsnih veznika ispred riječi, rečenica ili sintagmi koje se nabrajaju u dijelu iskaza“ („*i nebo i zemlja*“) (Bagić, 2012).

7. JEZIČNO-STILSKA OBILJEŽJA U PJESMAMA GRIGORA VITEZA

U ovom poglavlju istaknut ću i analizirati pjesme koje sadrže sve one motive koje je Grigor Vitez koristio u svom stvaralaštvu (*priroda, živost, radost, životinjski svijet*) ističući pritom pjesničke figure koje je koristio. Zalar (1993) ističe kako dječja poezija Grigora Viteza nije akumulirala sve stilske ukrase, ali ipak obiluje, i to posebice, glasovnim figurama ili figurama dikcije i u tome joj nema ravne u hrvatskoj dječjoj lirici. U Vitezovoj poeziji pronalazimo mnoštvo stilskih figura, ali najkarakterističnija je onomatopeja.

KAKO ŽIVI ANTUNTUN

U desetom selu

Živi Antuntun.

U njega je malko neobičan um.

On posao svaki

Na svoj način radi:

Jaja za leženje

On u vrtu sadi.

Kad se jako smrači

On mrak grabi loncem.

Razlupano jaje

On zašiva koncem.

Da l' je jelo slano,

On to uhom sluša.

A ribu da pjeva

Naučiti kuša.

Na livadu tjera

Bicikl da pase.

Da mu miše lovi,

On zatvori prase.

Guske sijenom hrani.

Snijegom soli ovce.

A nasadi kvočku

Da mu leže novce.

Kad kroz žito ide

On sjeda u čun.

Sasvim na svoj način

Živi Antuntun.

Pjesma *Antuntun* je jedna od najpoznatijih Vitezovih pjesama, a naziv je dobila po dječaku koji je s Vitezom pohađao isti razred, a bio je smiješan i vrcakav te su mu stoga uz ime Antun dodali i tri slova -tun kako bi ime djelovalo vrckavo kao i sam dječak (*Antuntun*). Pjesma je pravi primjer Vitezova nonsensa koji je vidljiv već i u samom naslovu. Također, vidljiva je obilatost stilskih izražajnih sredstava pa tako u stihovima pronalazimo figure riječi (tropi) poput raznih personifikacija (...*„A ribu da pjeva“...*, ...*„Bicikl da pase“...*, ...*„Snijegom soli ovce...“*) i metafora (...*„Razlupano jaje on zašiva koncem...“* ...*„On mrak grabi loncem...“*). Što se tiče figura dikcije, pronalazimo aliteraciju (*„Živi Antuntun...“*) i asonancu (*„U desetom selu...“* ...*„U njega je malko neobičan um...“*). Stihovima *„On posao svaki na svoj način radi“* umanjuju se neobičnosti glavnog lika pjesme. Što se tiče figura konstrukcije, pronalazimo inverziju, a primjer je postpozicija sročnog atributa: *„On posao svaki na svoj način radi...“* umjesto *„On svaki posao radi na svoj način“*. Zamjenice *on* i *svoj* koje se ponavljaju više puta u pjesmi (*„On u vrtu sadi...“*, ...*„On mrak grabi loncem...“*, ...*„On posao svaki na svoj način radi...“*) u funkciji su naglašavanja.

Pjesma je bogata i brojnim prijedlozima od kojih je najviše onih koji dolaze uz akuzativ (*„Jaja za leženje... Kad kroz žito ide... Sasvim na svoj način...“*) te uz lokativ (*„On u vrtu sadi...“*). Za pojačavanje dojma pjesnik koristi stihove *„Sasvim na svoj način živi Antuntun“*. Dalje u pjesmi pronalazimo već spomenute i navedene zamjenice (*on*, *njega*) te veznike (*„A ribu da pjeva“... „A nasadi kvočku...“*).

Pjesma *Kako živi Antuntun* je nonsensnog sadržaja koji je vidljiv već i u samom naslovu. Hranjec navodi da je pjesma građena na usmenoj poslovice „*Nije za guske sijeno*“ (2004:164) i tu uočavamo da je Vitez na najoriginalniji način povezao tradiciju i suvremenu književnost. Čitajući pjesmu, čitatelj može jasno u glavi predočiti sve ono što je Antuntun radio, kojim redoslijedom te na koji način uz niz vizualnih pjesničkih slika koje je Vitez upotrijebio. Iako je narativnost obilježje tradicionalnih pjesama, ona kod Vitezovih pjesama nije u centru pozornosti već se daje sloboda dječjoj mašti, razigranosti i kreativnosti.

DOHVATI MI, TATA, MJESEC

– Dohvati mi, tata, Mjesec,
Da kraj mene malo sja!
Dohvati mi, tata, Mjesec,
Da ga rukom taknem ja!

– Mjesec mora gore sjati,
Ne smije se on skidati.
On mora kod zvijezda biti,
Put zvijezdama svijetliti,
Da zvjezdice kući znaju,
Kad se nebom naigraju.
I na zemlju mora sjati,
Da zec vidi večerati,
Da jež vidi putovati,
Da miš vidi trčkarati,
Da bi ptice mogle spati,
I da tebi, moje dijete,
Mjesec lagan san isplete
Od srebrnih niti
Pa da snivaš i ti.

Pjesma *Dohvati mi, tata, Mjesec* je pjesma s umirujućim ugođajem i bogata mnogobrojnim pjesničkim slikama. Figure dikcije koje pronalazimo u pjesmi su

anafora („*Da zec vidi..., Da jež vidi..., Da miš vidi...*“), asonanca („*On mora kod..., Da miš vidi..., Pa da snivaš...*“) i aliteracija („*Dohvati mi, tata...*“). Figure riječi (tropi) koje pronalazimo u pjesmi su epiteti (*lagan san, srebrne niti*). Slikovitost u pjesmi postiže se metaforičkim slikama („*Da zvjezdice kući znaju, kad se nebom naigraju*“, „*Mjesec lagan san isplete*“, „*Da zec vidi večerati, Da jež vidi putovati, Da miš vidi trčkarati*“). Od figura konstrukcije nailazimo na inverziju („*On mora kod zvijezda biti*“ umjesto „*On mora biti kod zvijezda*“) kojom je pjesnik postigao dodatnu zvučnost i melodičnost pjesme. Od promjenjivih vrsta riječi, u pjesmi su prisutni glagoli (*svijetliti, večerati, putovati, trčkarati* itd.) te imenice (*Mjesec, miš, tata, zec, jež, ptice, dijete, zvjezdice* itd.). S obzirom na to da su imenice prve riječi koje dijete počinje usvajati, možemo zaključiti kako je pjesma zapravo smišljeno napisana kako bi djeci bila što razumljivija.

Iako je tema pjesme razgovor oca i sina, to nije i temeljni motiv pjesme. Kao i u većini Vitezovih pjesama pa tako i u ovoj, glavni motiv je priroda, točnije Mjesec kojeg su otac i sin promatrali prije počinaka. Imenice poput *zvijezde, ptice, miša, zeca, neba, zemlje* su također motivi prisutni u pjesmi, ali i dokaz kako Vitez svoju neiscrpnu i vječnu inspiraciju pronalazi u prirodi. Pjesnikova zanesenost i razigranost koja prevladava u pjesmi *Dohvati mi, tata, Mjesec* podudara se s dječjom razigranošću i vedrinom. Također, pjesma je izrazito pozitivnog i vedrog karaktera te je stoga veoma privlačna djeci jer ono što njima treba je upravo pozitivan osjećaj i vedrina.

TIHA TIHA PJESMA

Tiho kos u grmu spava,
A još tiše raste trava.
Tiho tamni bor šumori,
A još tiše trešnja zori.
Tih je zeko ispod granja,
A još tiše bilje sanja.
Raznobojne snove sniva
Cvijeće, šuma, polja, njiva.
Svud su snovi razasuti:
Jaglac sanja san svoj žuti,

Modro sanja šumarica,
Ljubičasto – ljubičica,
Nebo plavo – potočnica,
Bijelu iskru – tratinčica,
A duboko sanja noć,
Ti još dublje... Laku noć!

Tiha tiha pjesma je pjesma umirujućeg ugođaja koja podsjeća na uspavanku. Kao i u prethodnim dvjema pjesmama i ova obiluje imenicama: *kos, trava, bor, trešnja, zeko, ljubičica, potočnica, tratinčica* itd., glagolima: *šumori, sanjati, rasuti* i pridjevima: *tamni (bor), raznobojni (snovi), modro (šumarica), bijela (iskra)* itd. Imenice koje prevladavaju u pjesmi su ujedno i glavni motivi pjesme i njima se postiže slikovitost te još jednom potvrđuje da je priroda neiscrpan izvor inspiracije za Viteza. Kroz prvi dio pjesme provlače se leksemi koji naglašavaju umirujući ton pjesme, a to su prilozima *tiho, tiše* i pridjev *tih*. Pjesma je ispunjena mnoštvom pjesničkih slika od kojih možemo istaknuti one vizualne („*Ljubičasto – ljubičica, nebo plavo – potočnica, bijelu iskru – tratinčica*“) i auditivne („*Tiho kos... A još tiše...*“). Nailazimo na metafore („*Jaglac sanja san svoj žuti*“, „*A duboko sanja noć*“) i na onomatopeju („*Tiho tamni bor šumori, a još tiše trešnja zori*“) koje su ujedno u ovoj pjesmi i glavne predstavnice glasovnih figura temeljene na upotrebi glagola (*sanjati, šumoriti, zoriti, snivati*). Dalje u pjesmi pronalazimo asonancu („*Nebo plavo – potočnica...*“) te aliteraciju („...*sanja san svoj...*“). Bijelu iskru autor je odmah imenovao tratinčicom kako čitatelj spomenute simbole ne bi morao analizirati sam. Pjesnik pjesmu završava obraćanjem čitatelju riječima: „...*A duboko sanja noć, Ti još dublje...*“ te se pozdravlja s njime: „*Laku noć!*“

NEPOSLUŠNE STVARI

– Uh, ma što je s mojim čarapama?
Jesi li ih gdje vidjela, mama?

– Da, vidjela sam jednu bijelu vranu,
Gdje ih naziva jutros na tavanu!

– Olovka mi je sinoć ovdje bila,
A sad je nema. Gdje se samo skrila?

– Ah da, sjećam se:
Mačak je svom pokojnom djedu
Pisao pismo,
A gdje ju je metnuo –
To vidjeli nismo!

– Šal sam ovdje negdje ostavio,
Reci, mama, gdje bi on sad bio?

– Jutros prođoše dva šarena zeca,
Kažu, treba im za put do Mjeseca!

U pjesmi *Neposlušne stvari* autor se stavlja u poziciju djeteta i svijet promatra na način blizak djeci, upotrebljavajući bujnu maštu. U pjesmi pronalazimo nerealne situacije poput onih gdje životinje odijevaju i obuvaju dječakovu odjeću i obuću što potvrđuje nonsens u pjesmi, odnosno autor se služi antropomorfizacijom kako bi djeci lakše predočio određene pojmove, pojave i ideje.

Uočavamo motive iz prirode, odnosno životinjskog svijeta (*vrana, zec, mačak*). Pjesma obiluje imenicama (*čarape, zec, mama, olovka* itd.) i pridjevima: *bijelu (vrana), šarena (zec)*.

Od figura misli pronalazimo personifikaciju, zapravo cijela pjesma je ispunjena personifikacijama jer su životinje i predmeti poprimili ljudske osobine („*Mačak je svom pokojnom djedu pisao pismo..., Da, vidjela sam jednu bijelu vranu, gdje ih (čarape) nazuva jutros na tavanu..., Jutros prođoše dva šarena zeca, Kažu, treba im (šal) za put do Mjeseca!*“). Sintaktička struktura pjesme sastoji se od naizmjenice poredanih upitnih i uskličnih rečenica čime je pjesnik privukao pozornost čitatelja i ostvario humorni ton pjesme.

KAKVE JE BOJE POTOK?

Potoku koji šumom teče
Oprezno priđe jedan jelen
I napivši se vode reče:
– Potok je kao šuma zelen.

Kraj stijena potok dalje teče
O kamena se lomeć rebra,
Skakutajući zeko reče:
– Potok je ovaj sav od srebra.

Kroz polje potok dalje teče
Pod vedro nebo izašav,
A lastavica ozgo reče:
– Potok je kao nebo plav.

I potok dalje teče, teče,
Nad njim oblaci bijeli stoje,
Lebdeći bijeli leptir reče:
– Potok je ovaj bijele boje.

S mnoštvom zvijezda dođe večer,
Ugasi svoje boje dan,
Plašljiva srna tiho reče:
– Gle, sav je potok ozvjezdan.

Kao i sve prethodno analizirane pjesme i pjesma *Kakve je boje potok?* obiluje mnoštvom pjesničkih slika iz prirode koje su ujedno i glavni motiv pjesme. Pronalazimo mnogo imenica (*potok, šuma, stijena, kamen, oblaci* itd.), glagola (*teče, reče* itd.) te pridjeva: *vedro (nebo), plašljiva (srna), bijeli (oblaci) ozvjezdan (potok)*. Mnoštvo vizualnih („*Potok koji šumom teče*“..., „*Nad njim bijeli oblaci stoje*“) i auditivnih („*Plašljiva srna tiho reče*“) pjesničkih slika stvara vedar i umirujući ugođaj. Dalje u pjesmi uočavamo usporedbe („*Potok je kao*

šuma zelen“, „Potok je kao nebo plav“) te personifikaciju („Skakutajući zeko reče“ „Plasljiva srna tiho reče“ „Lebdeći bijeli leptir reče“ „Jelen napivši se vode reče“ „A lastavica ozgo reče“) i metafore („Kraj stijena potok dalje teče o kamena se lomeć rebra“ „Kroz polje potok dalje teče pod vedro nebo izašav“). Pjesmu Vitez završava stihovima kojima naglašava smiraj dana i ulazak duboko u noć („S mnoštvom zvijezda dođe večer, ugasi svoje boje dan“).

KAD BI DRVEĆE HODALO

Kad bi drveće hodalo,
Šume bi se razilazile na sve strane.
Drveće bi hodalo
A mahale njihove grane.

Kad bi drveće hodalo,
I parkovi bi šetali nedjeljom sa šetačima,
A možda bi i zaigrali malo sa igračima.

Kad bi drveće hodalo
Među pticama bi došlo do velike pometnje,
Jer bi i gnijezda krenula u šetnje.

Kad bi drveće hodalo,
Ja bih pisao naranči sa juga,
Nek dođe kod moga bolesnog druga.

Pjesma *Kad bi drveće hodalo* iz istoimene zbirke pjesama primjer je kojim se još jednom dokazuje da je Vitez začetnik moderne dječje književnosti. U pjesmi se autor igra maštom, koja je kod djece neograničena i oni čitajući ili slušajući stihove u svojoj glavi mogu zamisliti sve te scene iz pjesme. I ova se Vitezova pjesma temelji na personifikaciji („Drveće bi hodalo, grane bi mahale, gnijezda bi krenula u šetnje, parkovi bi šetali... Pisati naranči s juga...“). U pjesmi pronalazimo i metonimiju („Ja bih pisao naranči sa juga, nek dođe kod mog bolesnog druga“). Nizanjem veznika „i“ („I parkovi bi šetali, i zaigrali malo sa

igračima, i gnijezda krenula u šetnje“) i nabranjem imenica (*drveće, šume, parkovi, naranče* itd.) koje su motivi ove pjesme, autor nas navodi da se saživimo s prirodom i promatramo ono što nas okružuje. Rimom u pjesmi postiže se veća zvučnost i melodičnost i zadržava pozornost čitatelja. Ponavljanje istog stiha (*„Kad bi drveće hodalo“*) na početku svake strofe postiže se naglašavanje nonsensnog sadržaja kojim se potiče razvijanje dječje mašte.

U OLOVNOM ČAMCU

U olovnom čamcu bili
Čaplje, žirafe i krokodili.
Po moru suhom plovili, plovili, plovili
I jelene bijele lovili, lovili, lovili.

Da, da! bijele jelene!
I zečeve crne, žute, plave i zelene.
To su pričala dva crvena mrava,
Vjerujte, ljudi!
Tko ne vjeruje nek pita lava,
Ako se usudi.

Pjesma *U olovnom čamcu* još je jedan primjer nonsensa jer čaplje, žirafe i krokodili u istom čamcu u stvarnosti ne mogu biti. Pjesma je bogata motivima životinjskog svijeta (*čaplje, žirafe, krokodili, zečevi, mravi, lav*). Od figura riječi prisutnih u pjesmi, nailazimo na epitete: *olovni (čamac), suho (more)*. Od figura dikcije prisutnih u pjesmi, nailazimo na epizeuksu (*„Po moru suhom plovili, plovili, plovili I jelene bijele lovili, lovili, lovili“*). Te stihove možemo shvatiti i kao inverziju (*„Po moru suhom plovili, plovili, plovili“* umjesto *„Plovili po suhom moru“*) kao primjer figura konstrukcije. Pjesma obiluje imenicama (*čaplje, žirafe, krokodili, jelene, zečevi, mravi, lav*) te glagolima (*bili, lovili, pričali, plovili* itd.) i pridjevima: *olovni (čamac), suho (more), bijeli (jelene)* itd. čijom se uporabom naglašava nonsens. Stilogenost pjesme je prije svega temeljena na personifikaciji (*„To su pričala dva crvena mrava“*) i paradoksu jer se navodi kako je more suho i jelene bijeli, čamac olovan, zečevi crni, žuti, plavi i zeleni (*„Po moru suhom plovili, plovili, plovili i jelene bijele lovili, lovili, lovili“*). Te je stilske

postupke autor koristio kako bi pjesmu približio dječjem umu i prepustio sve njihovoj mašti pa tako djeca slušajući ili čitajući pjesmu mogu zamisliti kako bi izgledalo kada bi skupa plovile životinje koje ne žive na istom podneblju i kako uopće mogu postojati zečevi u boji, a tek lav koji priča, što potiče razvoj dječje mašte.

KVOČKA VODI SVOJU DJECU U ŠETNJU

Trče i pijuču

Oko kvočke

Bijele, crne i žute točke.

Trče i skakuću

Oko kvočke

Malene, mekane, vunene lopte

Kao krupne cicamace,

Kad izmacaju,

Pa ih žive po tratini

Porazbacaju.

Ovako govori kvočka-mama

Svojim pijukavim lopticama:

Svi hodajte nožicama

Ovako

Ko-ko-ko-ko ja!

Čeprkajte nožicama

Ovako

Ko-ko-ko-ko ja!

I ključajte kljunićima

Ovako

Ko-ko-ko-ko ja!

A kad spazi moje oko

Da je jastreb ili soko

Visoko

Visoko

Visoko

Svi se skrivajte – jedan, dva!

Ovako

Ko-ko-ko-ko ja!

U pjesmi *Kvočka vodi svoju djecu u šetnju* Vitez se igra jezikom pa tako nailazimo na niz metaforičnih izraza za piliće („*bijele, crne i žute točke...*“, „*malene, mekane i vunene lopte, pijukave loptice*“). Pronalazimo i personifikaciju („*Ovako govori kvočka-mama svojim pijukavim lopticama*“). U stihu „*Svi hodajte nožicama ovako Ko-ko-ko-ko ja!*“ autor koristi onomatopeju koja ima humorističan efekt, a postignuta je sažimanjem poredbene čestice *kao* jer imitira glasanje životinja. Od figura dikcije nailazimo na asonancu (...“*oko kvočke...*“, ...“*malene, mekane...*“), aliteraciju (...“*I ključajte ključnicima...*“), palilogiju (...“*Visoko Visoko Visoko...*“), i na epanlepsu (...“*Oko kvočke...*“).

NEMA ZA MAČKE ŠKOLE

– Kamo ćeš s torbom? –

Upita Miru mačka.

– U školu! Đak sam!

Ovo je torba đaćka!

– I ja bih s tobom!

Mačkine oči mole.

– Ne možeš, draga,

Nema za mačke škole.

Mački je dosta,

Da zna presti,

Da zna loviti,

Da zna jesti,
Da se zna verati,
I da mijauče,
A to sve mačke
Kod kuće nauče.

Pjesma *Nema za mačke škole* je vesela pjesma u kojoj kao i u većini Vitezovih pjesama prevladava rima kojom je on kao autor zadobio dječju pažnju i zainteresiranost. U pjesmi, maleni dječak Miro i njegova mačka vode razgovor sa šaljivom notom. Time se daje zaključiti kako je pjesma zasnovana na antropomorfnosti, tj. mački se daju ljudske osobine. Motivi djetinjstva, đачkog doba, školske torbe, mačje igre su izuzetno dobro povezani u razgovor, a autor je sve to postigao upotrebom imenica (*torba, mačka, škola* itd.) i pridjeva (*đачka, draga* itd.) koji su bliski djetetu. Upotrebom veznika („*I da..., A mačke...*“) te nabravanjem glagola (*presti, loviti, jesti, verati*) pjesnik je potaknuo dodatnu znatiželju i dulje zadržavanje pažnje čitatelja. Upotrebom personifikacije („*Kamo ćeš s torbom? Upita Miru mačka*“) i polisindentona („*Da zna presti, da zna loviti, da zna jesti...*“) postignuta je dodatna slikovitost pjesme. Mnogi autori Vitezove pjesme nazivaju i pričama pjesmama jer su pričljivog i vedrog karaktera.

PUTUJEMO, PUTUJEMO...

Hijo!
Preko brda, prerija, stepa
Na vrancu konju vijorna repa.

Fiju!
Na saonicama kod Eskima,
Gdje je vječno snijeg i zima.

Tu – tu!

Automobilom uzduž cesta
Kraj rijeka, šuma, polja, mjesta.

Rrrr!
Preko Himalaje u avionu,
Pa kroz džunglu na teškom slonu.

Tuf – pljas!
Brodom preko oceana
Mnogo dana, noći, dana.

Uh – uh!
U vagonu, kroz Sibir, do majke.
Prvog svemirskog putnika Lajke.

Kad proputujemo sve na svijetu,
Tad ćemo sjesti u raketu,
Poći u goste drugom planetu,

Vidjeti, može li se na žutom Mjesecu
Osnovati jedna republika za djecu.
A možda skoknuti i do Kumove Slame
Ako nam dopuste mame.

Pjesma *Putujemo, putujemo...* je šaljiva i vedra pjesma u kojoj prevladava nagomilana rima (aaaa) što je vidljivo u cijeloj pjesmi (*stepa – repa, avionu, slonu* itd.). Korištenjem rime i mnoštva imenica (*brdo, prerija, stepa, majka, Lajka* itd.) pjesnik potiče djecu na igru riječima, na upotrebu mašte jer čitajući i slušajući stihove, djeca mogu zamišljati kako bi bilo da se to sve zaista i ostvari pa oni tako na slonu, u avionu, u raketi obiđu cijeli svijet. Kao i ostale Vitezove pjesme i ova obiluje motivima iz prirode (*rijeke, šume, polja, ocean, slon, brdo, džungla* itd.) što još jednom dokazuje kako je priroda zaista neiscrpan izvor inspiracije za autora. Dodatna zvučnost i melodičnost pjesme postignuta je upotrebom inverzije koja se proteže kroz cijelu pjesmu („*U vagonu, kroz Sibir,*

do majke“ umjesto „*Do majke u vagonu kroz Sibir*“). U pjesmi nailazimo i na epitete: *vijoran rep*, *žuti Mjesec*. Susrećemo i onomatopeje pa tako pjesnik kako bi nam dočarao zvuk jahanja na konju govori „*Hijo*“, na saonicama čujemo „*Fiju*“, u avionu „*Rrrr*“, na brodu „*Tuf – pljas*“ kao zvuk udaranja valova i pljuskanja vode o brod. I u ovoj pjesmi Vitez je osim vedrine, elemenata prirode i igre riječima mislio i na poučnost jer spominjući *stepe*, *prerije*, *Himalaju*, *Lajku* i druge motive, djeca istovremeno i uče.

A ZAŠTO NE BI...

Možda ste i vi sreli dječaka,
Jednog od vaših vršnjaka,
Koji rado izmišlja i smišlja,
Kao što rado jede medenjaka.

On se samo okrene desno i lijevo
I već –

prijedloga evo:

Zašto ne bi na drveću usred šume
Rasle, na primjer, lopte od gume?
Ili raznobojni baloni?

Ili zašto ne bi zorili
Bomboni?

A mogla bi da rastu
I naliv-pera na hrastu.

Mogli bi i satovi da kucaju,
A njihova stakalca
Kao ogledalca

Da svjetlucaju, svjetlucaju.

Zašto se ne bi takve ovce uzgajale
Koje znaju ne samo vunu nositi i travu jesti
Već koje znaju vunu presti,
Koje znaju rukavice plesti?

Ili – zašto se ne bi uzgajale takve krave
Koje same sir i maslac prave?

A zašto se ne bi oblaci tako uredili
Da iz njih kiša pada
Ili snijeg sipa
Samo kad se odvrne pipa?

Zašto ne bi takve olovke bile
Koje bi same šiljile,
Koje bi same risale,
Koje bi same zadaće pisale?

I napokon,
Kad se već prave
Razne sprave,
Kao što je sprava za tkanje,
Kao što je sprava za pranje,
Zašto se ne bi napravila
I sprava za znanje?
Ona se lijepo ukopča noću
I prenosi u glavu znanje
Iz koje god želiš knjige,
A ti spavaš i ležiš bez brige...

U pjesmi *A zašto ne bi...* izražena je dječja naivnost, neograničene mogućnosti i dječja sanjarenja. Za odraslog čitatelja, vidljivo je da je pjesma nonsensnog sadržaja, ali za dječji svijet mašte, puna je dinamičnog sadržaja i ideja pa tako djeca maštaju da znanje poput voća mogu ubrati s drveća, da kiša ili snijeg padaju onda kada oni to požele odvrćući pipu kao kada žele popiti vode. Vidljivo je da je glavni motiv pjesme dječak bujne mašte koji svijet zamišlja onakvim kakvim on želi da bude. U pjesmi pronalazimo personifikaciju (*ovce koje pletu rukavice, krave koje prave sir i maslac*). Od figura dikcije pronalazimo epizeuksu (*svjetlucaju, svjetlucaju*) te anaforu (...*„Koje bi same šiljile, koje bi same risale, koje bi same zadaće pisale?“* ...*„Kao što je sprava za tkanje, kao što je sprava za pranje“*). Pojačan doživljaj čitanja autor je postigao i stavljanjem naglaska na riječ „zašto?“ (...*„Zašto se ne bi napravila i sprava za znanje?“* ...*„A zašto se ne bi oblaci tako uredili...“* , ...*„Zašto ne bi takve olovke bile...“* , ...*„Ili zašto ne bi zorili bomboni?“*...). Cijela pjesma je zapravo napisana kao retoričko pitanje i zasnovana je na upitnim strukturama (...*„Zašto se ne bi uzgajale takve krave koje same sir i maslac prave?“*...) jer maštoviti dječak postavlja pitanja na koja već znamo odgovore, znamo da je to sve nemoguće, no ne i u dječjoj mašti u kojoj je sve moguće.

8. ZAKLJUČAK

Grigor Vitez istaknuta je ličnost hrvatskog dječjeg pjesništva i jedan od značajnijih autora suvremene dječje književnosti u Hrvatskoj jer uvodi u dječju poeziju elemente djetinjstva i prirode. Analizirajući u radu Vitezovo djelovanje i stvaralaštvo, može se zaključiti da su njegove pjesme na neki način pisane iz vlastitog iskustva, proživljenih trenutaka iz njegovog života, od djetinjstva pa do smrti, plod su njegove mašte i mašte svakog djeteta i upravo zbog toga su njegove pjesme posebno zanimljive djeci, ali i nama odraslima jer se vraćamo u trenutke djetinjstva. On u svojim pjesmama naglašava važnost poistovjećivanja s prirodom i svime što nas okružuje, što postiže izuzetnom upotrebom različitih figura dikcije, od asonance i aliteracije, anafore, epifore i drugih figura, sve do jedinstvenih primjera onomatopeje. U Vitezovoj poeziji vidljiva je upotreba različitih stilskih izražajnih sredstava, većinom personifikacija, metafora i onomatopeja čime nam još više pobuđuje interes za čitanjem i prepuštanjem mašti. Vitezovo pjesništvo kod djece stvara dojam da nemoguće postaje moguće. Vraćanje u djetinjstvo kroz poeziju još više ga približava djeci jer on u svojim pjesmama koristi riječi bliske djeci, uz oponašanje zvukova iz prirode. Odstupajući u svom stvaranju od tradicionalnog pjesništva, uvodi u hrvatsku dječju književnost nove motive, humornu notu i stvara pozitivan osjećaj kod čitatelja. Svojom poezijom, Grigor Vitez potiče djecu na maštanje, zamišljanje svijeta na za njih idealan način te pobuđuje kod djece interes za otkrivanjem novih stvari i istraživanjem i upoznavanjem svega što ih okružuje.

9. LITERATURA

1. Bagić, K. (2012). *Rječnik stilskih figura*. Zagreb. Školska knjiga.
2. Car – Matutinović, Lj., Diklić, Z., Zalar, I. (1993). *Ključ za književno djelo: Grigor Vitez, Zvonimir Balog, Luko Paljetak*. Zagreb. Školska knjiga.
3. Crnković, M. (1990). *Dječja književnost*. Zagreb. Školska knjiga.
4. Diklić, Z., Težak, D., Zalar, I. (1996). *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb. DiVič.
5. Hranjec, S. (2004). *Dječji hrvatski klasici*. Zagreb. Školska knjiga.
6. Hranjec, S. (2006). *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb. Školska knjiga
7. Hranjec, S. (2009). *Ogledi o dječjoj književnosti*. Zagreb. Alfa.
8. Hudeček, L., Mihaljević, M. (2017). *Hrvatska školska gramatika*. Zagreb. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
9. Skok, J. (2007). *Izbori i izvori iz hrvatske dječje književnosti*. Varaždinske toplice. Tonimir.
10. Vitez, G. (2008). *Kad bi drveće hodalo i druge pjesme*. Zagreb. Školska knjiga.

10. SAŽETAK

U radu je navedena biografija i pjesničko stvaralaštvo Grigora Viteza koji je inspiraciju za svoje pjesme pronalazio u prirodi i sjećanju na djetinjstvo u rodnom kraju te su stoga njegove pjesme bogate motivima životinja, prirode, djetinjstva i dogodovština iz djetinjstva i pisane su jezikom razumljivim djeci. Temeljne značajke koje povezuju prirodu i usmenu tradiciju u Vitezovoj poeziji su igra, jednostavnost i izvornost. Cilj ovog rada bio je analizirati odabrane pjesme. U prvom dijelu rada daje se prikaz različitih stilskih figura: figura dikcije, riječi, misli i konstrukcije, dok drugi dio rada sadrži jezično-stilsku analizu odabranih pjesama koja je potvrdila upotrebu mnoštva stilskih izražajnih sredstava u pjesmama, čime se ostvaruje umjetnička vrijednost poezije i njena recepcija. Pjesme koje su analizirane bogate su brojnim stilskim izražajnim sredstvima (personifikacija, metafora, onomatopeja itd.) i motivima iz djetinjstva i prirode. Analizirajući odabrane pjesme, dolazi se do zaključka kako je Vitezova poezija bogata igrom riječima i nonsensom, što kod čitatelja stvara pozitivan, vedar osjećaj.

Ključne riječi: Grigor Vitez, djetinjstvo, igra, stilski izražajni sredstva, poezija

SUMMARY

This thesis specifies a biography and poetic creativity of Grigor Vitez. He is an author whose inspiration emanated from nature and his memories of childhood he spent in native surroundings. Therefore his poems are enriched in animalistic, nature and childhood motives as well as childhood activities and are written in a manner acceptable to children. Playfulness, simplicity and originality are among basic features connecting motives of nature and folk customs in author's poetry. This paper aims to analyze selected poems. In the first part of the paper the focus is given to a number of various stylistic figures: figures of diction, words, thoughts and sentence constructions, while the second part contains linguistically-stylistic analysis of the selected poems which confirms use of various literary styles that contribute to the artistic value of the poetry as well as its reception. Poems analyzed through this paper are rich in various literary styles (personification, metaphor, onomatopoeia etc.) as well as childhood and nature motives. Analyzing the chosen poems, one comes to a conclusion that Vitez's poetry is rich in word play and nonsense, which creates a positive, cheerful feeling in reader's mind.

Keywords: Grigor Vitez, childhood, playfulness, literary stylistic features, poetry